

Sürüş Turizmi

Ozan Kaya¹

Mustafa Atakan Demir²

Özet

Seyahat ve turizm davranışı dönemler boyunca sürekli değişim halinde olmuştur. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bireysel araç sahipliğindeki artış motorlu araçların daha fazla kullanılmasına neden olmuştur. Kitle turizminin aksine bireylerin kullandığı otomobil, karavan, motosiklet ve arazi aracı gibi taşıtlar; bireyselliği, bağımsızlığı ve özgürlüğü seyahat sürecine dahil etmektedir. Sürüş turizmi olarak isimlendirilen ve motorlu araçlar kullanılarak karayolları üzerinden gerçekleştirilen turizm biçiminde güzergahların bağımsızca belirlenmesi, doğa ve kültürel etkileşimin yoğunluğu, yerel halkla ve ekonomik birimlerle doğrudan ilişki kurma gibi özelliklere sahiptir. Bir alternatif turizmin biçimi olarak sürüş turizmi her geçen gün dikkat çeken ve katılımcı sayısı yükselen bir turizm türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada, üzerinde sınırlı sayıda araştırma bulunan sürüş turizmi kavramı; kapsamı, içeriği, alternatif turizmle ilişkisi, ağ yapısı ve alt türleri bağlamında incelenecektir.

Giriş

Bireylerin ve toplumların gerçekleştirdiği seyahat davranışları insanlık tarihi kadar eskidir. Günümüzde olduğu gibi yüzyıllar öncesinde de insanlar merakları nedeniyle Mısır piramitlerini ziyaret etmekte, eğlence amacıyla olimpiyat oyunlarını izleme amacıyla Roma'ya gitmekte veya şifa bulabilmek için yüzlerce kilometrelik yolları kat edip kaplıcaları kullanmaktaydı. Organize ve modern turizm davranışı ise sanayi devrimi sonrasında vücut bulmuş ve kitleleri beraberinde sürüklemiştir. Kitle turizmi, turizmin gelişmesi ve ilerlemesinde önemli katkılar sağlasa da yapısı gereği çeşitli sınırlılıkları

- 1 Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Ortaca Meslek Yüksekokulu, Mail: ozankaya@mu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1461-0320.
- 2 Yüksel Lisans Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Mail: aataadcmir88@hotmail.com, Orcid: 0009-0009-8067-6716,

bulunmaktadır. Hatta ortaya çıkardığı ekolojik, ekonomik ve toplumsal sonuçlar nedeniyle çeşitli tartışmaların ve eleştirilerin odak noktası haline gelmiştir (Kozak ve Bahçe, 2012).

Kitlesel turizmin katı yapısı, neden olduğu olumsuz sonuçlar, toplumsal yapıdaki düşünsel değişim, ulaşım araçlarının çeşitliliği ve erişilebilirliğinin kolaylaşması, bireysel hareket etme ve özgürlük düşüncesinin ön plana çıkması pek çok yeni alternatif turizm türünü gün yüzüne çıkarmıştır. Sürüş turizmi de seyahat sırasında kullanılan araçları içeren yenilikçi bir turizm türüdür (Prideaux, 2020; Cruz vd., 2022). Sahip olduğu potansiyele rağmen hem ulusal hem de uluslararası yazında oldukça sınırlı çalışmanın bulunması mevcut çalışmada sürüş turizminin ele alınmasının temel nedenini oluşturmaktadır. Dolayısıyla yapılan bu çalışmada sürüş turizminin kavramsal çerçevesinin oluşturulmasına katkı sağlama öncelikli amacımızı teşkil etmektedir. Bu bağlamda çalışmada ilk olarak bir alternatif turizm türü olarak sürüş turizmi kavramsal olarak ele alınacaktır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde sürüş turizmi türleri ve sürüş turizminin özelliklerine değinilecektir. Sonrasında ise sürüş turizmi ve sürdürülebilirlik arasındaki ilişki irdelenerek çalışma sonuç ve önerilerle kısmıyla sonlandırılacaktır.

Alternatif Turizm ile Sürüş Turizmi Arasındaki Bağ

1950'ler itibariyle ortalama gelir miktarının yükselmesi, ulaşım ve teknolojiye yaşanan gelişmeler, boş zamanın artması gibi pek çok şey kitlesel turizmin hızla büyümesine neden olmuştur. Genelde büyük grupların destinasyonlara yoğun bir biçimde akın ettiği, standartlaşmış hizmetin sunulduğu, yüksek kapasiteye sahip otel ve/veya tatil köylerinin kullanıldığı, paket turlarla önceden belirlenmiş katı seyahat programlarını ve sığ turistik deneyimi içeren kitle turizmi, neden olduğu sonuçlar çerçevesinde uzun dönemdir eleştirilerin odak noktasında yer almaktadır (Timothy, 2011a).

1990'ların sonlarından itibaren ise ana akım turizm anlayışı olan kitlesel turizme bir tepki olarak alternatif turizm hareketlerinin yaygınlaştığını ve bireylerin alternatif seyahat deneyimlerine ilgi gösterdiği görülmektedir. Eko-turizmle yükselişe geçen alternatif turizm, macera turizmi, dağ turizmi, köy ve tarım turizmi, yavaş turizm, gönüllü turizmi, sürüş turizmi gibi pek çok turizm türünü içermektedir. Bu yaklaşımında bireylerin ve/veya küçük grupların daha fazla ön planda olduğu, ekolojik çevreye duyarlı, yerel ekonomileri önceleyen, kültürel mirasa saygılı bir anlayış sergilenmektedir. Alternatif turizm, Hacıoğlu ve Avcıkurt (2008) tarafından geleneksel kitle turizm faaliyetlerine karşı yeni bir turizm biçimi yaratma amacıyla ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Bu yönüyle alternatif turizm türleri kendine has

prensipleri olan, yerel yönetimlerce gözlemlenebilen, yerel kültüre uyumlu bir turizm etkinliği olarak görülmektedir (Weaver, 1999; Erdoğan, 2003). Alternatif turizm Kozak ve Bahçe (2012) tarafından ise fiziksel çevreyi korumayı hedefleyen, sosyal ve ekolojik dengeye özen gösteren, ziyaret edilen bölgenin yerel ve geleneksel değerlerini tanıtıcı faaliyetleri kapsayan sürdürülebilirlik temelli bir faaliyet olarak tanımlanmaktadır. Birçok turizm faaliyetini kapsayan alternatif turizm; doğal kaynakları sürdürülebilir hale getirerek nitelikli bir çevre oluşturmayı ve bölge halkının turizm ile ilgili etkinlikleri denetleyerek bu kapsamda ekonomik kazanç elde etmesini amaçlamaktadır (Hacıoğlu ve Avcıkurt, 2008). Farklı çalışmalarda alternatif turizm, sürdürülebilir kalkınma ve doğal kaynakların korunması kapsamında da ele alınmaktadır. Örneğin Uçkun ve Türkay (2003) alternatif turizmi, beşerî faktörler, doğal çevre ve yaşanan ekosistem üçgeni arasındaki dengeyi kurma, koruma ve doğal kaynakları gelecek nesillere miras bırakma hedefleri ile ortaya çıkan sürdürülebilir turizm modeli olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda sürüş turizmi de alternatif turizmin bir dalı olarak kitle turizminin sunmadığı macera, özgünlük ve yerel kültürlerle etkileşim gibi olanakları katılımcılarına sunduğu söylenebilir. Sürüş turizmi bireysel veya küçük grupları içeren yapısı, yerel ekonomiye yönelik pozitif etkisi ve hem ulaşım süreçlerinde hem de katılımcılarının düşünsel yapısı nedeniyle sürdürülebilirlik kapsamında değerlendirilebilecek bir alternatif turizm türüdür. Bu bağlamda sürüş turizminin alternatif turizmle kesiştiği veya diğer bir ifadeyle kitle turizminden ayrıldığı noktaları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Erdoğan, 2003; Malheiro vd., 2020; Ramoa vd, 2020):

Özgünlük ve bireysellik; Kitle turizminin aksine sürüş turizmi katılımcıları sabit bir programa bağlı kalmak zorunda değildirler. Kendi güzergahlarını kendileri oluştururlar ve hangi bölgede ne kadar kalacaklarına kendileri karar verirler.

Doğa ve Macera arayışı: Doğaya yönelim ve macera arayışı sürüş turizminin önemli motivasyon kaynaklarından birisidir. Esasında doğa ve macera arayışı sadece sürüş turizminde değil diğer pek çok alternatif turizm türünde motivasyon kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak sürüş turizmini diğer turizm türlerinden ayıran nokta doğa ve macera arayışının sadece ulaşılacak destinasyonda değil güzergâh belirlenmesinde de önemli rol oynamasıdır.

Yerel etkileşim ve kültürel deneyimler: Hem sürüş turizmine katılanların motivasyonları hem de kullanılan araçların (karavan, 4X4 araçlar, gibi) yapısı gereği yoğun, kalabalık popüler turizm destinasyonlarından ziyade sakin ve yerel halka etkileşime girilebilecek alanlar tercih edilmektedir. Dolayısıyla

sürüş turizminde yerel halktan bilgi edinme, karşılıklı yardımlaşma gibi hususlar ön planda olduğundan yerel etkileşim üst düzeydedir.

Yüksek düzeyde çevresel farkındalık: Sürüş turizmi çevre bilinci yüksek katılımcıların ve sürdürülebilirlik anlayışı çerçevesinde gerçekleştirdikleri bir boş zaman faaliyetidir. Bu nedenle doğal kaynakların korunmasını ve yerel çevreye saygı ön planda tutulmaktadır. Sadece destinasyona ulaşım sürecinde değil konaklama ve diğer aktivitelerde de çevre ön planda tutulmaktadır.

Yerel ekonomilere katkı: Sürüş turizmde konaklama süreci genelde büyük oteller ve tatil köylerinden ziyade kamp alanları, küçük butik oteller veya pansiyonlar tercih edilmektedir. Böylelikle sürüş turizmi küçük ve yerel işletmeleri doğrudan desteklerken yerel halkın turizmden elde ettiği ekonomik faydaların en üst düzeye gelmesini sağlamaktadır.

Sürüş Turizmi

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, özel araç sahipliğindeki artış, bireysel araçların boş zaman aktivitelerinde daha yaygın bir şekilde kullanılmasına neden olmuştur. Bu durum, turizm alanında da kendini göstermiş ve “sürüş turizmi” (drive tourism) olarak tanımlanan yeni bir turizm türünün ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Sürüş turizmi, boş zaman geçirme amacıyla motorlu araçlarla karayolu üzerinde yapılan seyahatleri kapsamaktadır (Olsen, 2002). Sürüş turizminde önemli detaylardan biri de otobüs gibi toplu taşıma araçlarıyla yapılan büyük grup seyahatleri bu tanımın dışında tutulması olarak ifade edilebilir (Prideaux ve Carson, 2011). Günümüzde de kişisel araç sahipliğinde yaşanan patlama, turizm algısını değiştirmiş ve sürüş turizmi popüler bir turizm türü haline gelmiştir (Prideaux ve Carson, 2011).

Turizmin dinamik ve statik olmak üzere iki boyutu vardır. İnsanların hareket halinde olmaları, bir yerden başka bir yere gitmeleri turizmin dinamik boyutunu oluşturmaktadır. Bireylerin konaklamalarını kapsayan durum ise turizmin statik boyutudur (Vanhove, 2002). Sürüş turizmi, ana akım turizm sisteminin her iki boyutundan da önemli derecede farklı bir turizm türü olarak karşımıza çıkmaktadır.

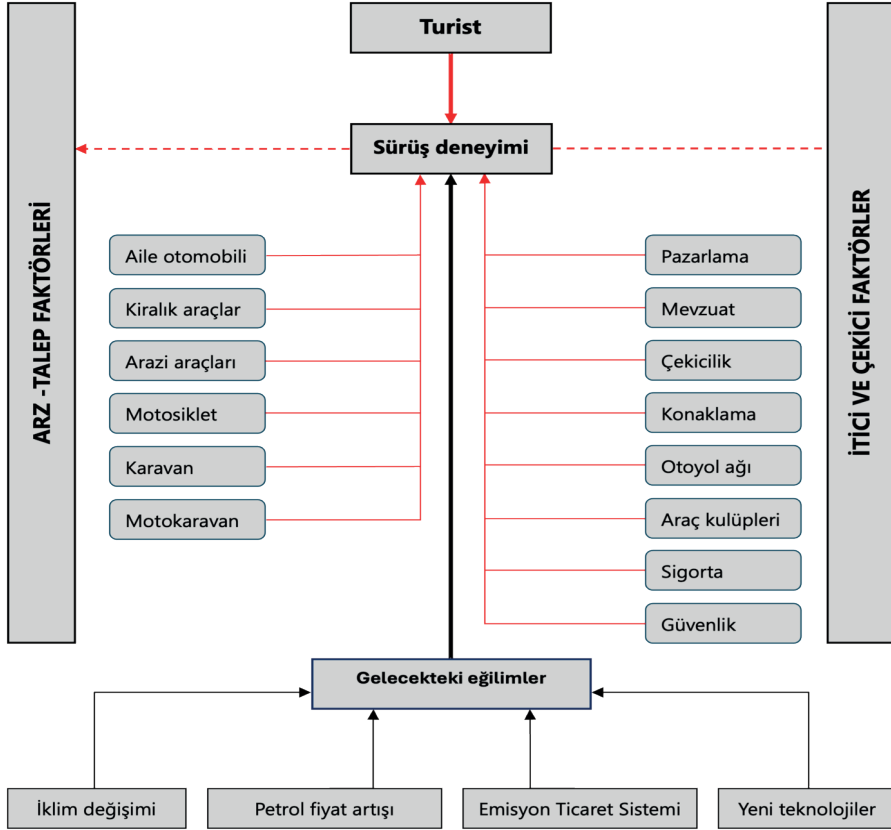
İkinci dünya savaşından sonra motorlu araçların üretiminin ve halk arasında kullanımının artması insanların daha hızlı ve daha kolay mobilize olmalarını sağlamıştır. Mobilizasyonun gelişmesi turizm faaliyetlerinin kolaylaşmasını ve çeşitlenmesini beraberinde getirmiştir. İnsanların kendi özel araçlarıyla turizm faaliyetlerine katılmaları kitlesel turizmden bireysel turizme dönüşün ilk örnekleri olarak kabul edilebilir. Örneğin ikinci dünya savaşında motosiklet kullanmış askerlerin evlerine dönmeleriyle motosiklet kullanımı yaygınlaşmış ve özel bir turizm türüne evrilmiştir (McBee, 2006).

Bağımsız seyahat etme olgusunun gelişmesine paralel olarak sürüş turizmi kavramına yönelik son dönemde artan bir ilgi mevcuttur. Hardy (2006) Nissan Pathfinder, Ford Escape ve Jeep Liberty gibi araç model isimlerinde bile gelişigüzel ve özgür tatil yapma fikrinin yattığına inanmaktadır. Sürüş turizminin temel özelliklerinden biri, katılımcıların kendi güzergahlarını bağımsız şekilde oluşturabilmelerine ve çoklu varış noktasına sahip olmalarıdır (Shih, 2006). Esasında bir araçla seyahat; sürüş turizmi haritaları, otomobil veya motosiklet dernekleri ve hatta özellikle otomobil tatiline çıkanlar için geliştirilen moteller şeklinde konaklama da dahil olmak üzere, birbiriyle ilişkili kurumlar ağına sahip ayrı bir seyahat biçimine dönüştüğü söylenebilir (Scott, 2002). Olsen'e (2002:18), göre sürüş turizmi "tatillerde ya da arkadaş ve akraba ziyaretlerinde, birincil ulaşım aracı olarak kendi araçları, kiraladıkları ya da ödünç aldıkları araçlarla en az bir gece evlerinden uzakta seyahat edilmesi" olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla sürüş turizmi iş seyahatlerini, otobüs ya da benzeri büyük kapasiteye sahip araçları içermemektedir.

Sürüş turizmi, turizm endüstrisinin önemli bir parçası olmasına rağmen hem ülkemizde hem de dünya sürüş turizmine ilişkin oldukça sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır (Meng ve Hunson, 2011). Prideaux ve Carson'a (2011) göre otomobiller ABD'de diğer tüm ulaşım araçlarına göre daha fazla turist taşımaktadır. Otomobillerin turizm talebini şekillendirmede ve birçok turizm kaynağının erişilebilirliğini artırmadaki rolüne rağmen bu alana ilişkin çalışmalarının sınırlılığı alandaki önemli bir eksikliği göstermektedir. Sürüş turizminde, turizmin ekonomik faydalarını topluma ve sektörün tüm bileşenlerine yayma potansiyeli otobüs, hava, tren ya da deniz yoluyla yapılanlara göre daha yüksek olduğu ifade edilebilir. Sürüş turizminin önemi özellikle toplu ulaşım ağının (otobüs, tren, metro, uçak gibi) dışında olması nedeniyle kırsal alanlarda daha yüksektir. Walker'a (2011) göre kırsal alanlar pek çok noktada sürüş turizmi kapsamında birer destinasyon haline gelirken bu kapsamda gerçekleştirilen araştırmaların eksikliği yönetim ve pazarlama sorunları çıkarmakta ve potansiyel fırsatlardan kırsal alanların yararlanamamasını da beraberinde getirmektedir.

Günümüzde sürüş turizminin doğası küresel olarak değişmektedir (Carson ve Schmallegger, 2011). Bu durum Çin, Hindistan, Doğu Avrupa ve Güney Amerika'da araç sahipliğinin artmasıyla daha belirgin hale gelmektedir. Bugüne kadar, otomobilin turizm talebindeki ve destinasyon seçimindeki rolüne ilişkin bakış açısının eksikliğine rağmen sürüş turizmi turizm endüstrisi için büyük önem taşımaktadır (Prideaux ve Carson, 2011).

Şekil 1 sürüş turizminin kapsamlı ve karmaşık yapısını göstermektedir. Buna göre sürüş deneyimi, sürüş turizmi sisteminin merkezinde yer almaktadır. Modelin sol tarafındaki unsurlar talep ve arz arasındaki etkileşimi göstermektedir. Sürüş deneyimleri için talep, arz tarafından yanıtlanır ve bu yanıt, çeşitli araç türlerinin yanı sıra altyapı hizmetlerinin sağlanmasını da içermektedir. Modelin sağ tarafında ise, itici ve çekici faktörlerin etkisi gösterilmektedir. İtici ve çekici faktörler arasındaki etkileşim ve pazarların hizmet arzı aracılığıyla yanıt vermesi, sürüş deneyimini oluşturur. Ancak, tüm pazarlar gibi bu deneyim de statik değildir. Zamanla, talep ve arzı etkileyen yeni güçler ortaya çıkar ve itici ve çekici faktörlerin göreceli önemi de değişebilir. Dolayısıyla modelde gelecekteki eğilimler de gösterilmektedir. Bu eğilimler arasında iklim değişikliği, petrol fiyatları, Emisyon Ticareti Sistemleri (ETS) ve yeni teknolojiler yer alır. Bu eğilimler sürüş turizmi pazarının doğrudan etkileyebilecek güce sahiptir (Prideaux ve Carson, 2011).

Şekil 1. *Sürüş Turizmi Modeli.*

Kaynak: *Prideaux ve Carson, (2011:10)*

Sürüş Turizminin Alt Dalları

Sürüş turizminde temel olarak turistlerin kendi araçlarını veya kiraladıkları araçları kullanarak seyahat ettikleri bir turizm türüdür. Özgürlük ve esneklik çerçevesinde gerçekleşen bu seyahatlerde birden fazla araç kullanılmakta ve bunların her biri sürüş turizminin alt dalı olarak kabul edilmektedir. Şekil 1’de gösterilen araçlar kullanılarak yapılan seyahatleri sınıfladığımızda temelde karşımıza dört temel araç türü çıkmaktadır. Bunlar; karavanlar, otomobiller, motosikletler ve arazi araçlarıdır.

Karavan Turizmi

Karavanlar, insanların seyahat ederken hem konaklama hem de ulaşım ihtiyaçlarını aynı anda karşılayan özgür araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araçlar konaklama, rekreasyon faaliyetleri ve beslenme gibi temel ihtiyaçları karşılayacak şekilde yapılandırılmıştır. Karavan turizmi sürüş turizminin bir alt dalı olarak, araçların hem seyahat hem de konaklama amacıyla kullanıldığı bir turizm türüdür. Ancak kimi yazarlar karavanları veya karavan turizmini sadece turizmin bir parçası olarak değil aynı zamanda yaşam biçimi olarak görmektedir (Kenar, 2023). Practical Caravan dergisinin insanların karavanları neden bu kadar çok sevdiğine ilişkin yayınladığı raporda yanıtların önemli bir kısmı *özgürlüğü temsil ettiği* şeklinde olmuştur. Ayrıca bir zamanlar karavanların düşük statülü veya düşük kaliteli hizmet algısı son dönemde yüksek standartlara ve konfora sahip araçlarla birlikte hızla değişmiştir (Heerden 2011).

Hem ülkemizde hem de dünyada 1950’lerde başlayan karavan turizminde 1980 ve 1990’lı yıllar genişleme, 2000’li yıllar profesyonelleşme ve çeşitlenme, içinde yaşadığımız dönem ise (özellikle COVID-19 sonrası) karavan turizminin altın çağı olarak ifade edilmektedir (Airstream, 2024). Örneğin İngiltere’de yeni karavan kayıtları 2012’den 2017’ye kadar iki katına çıkmıştır. Yeni kayıt oranı şu anda yılda yaklaşık 14.000 – 15.000 civarındadır. Eylül 2020 itibarıyla, 386.325 motorlu karavan kaydı bulunmaktadır (Campra, 2021). COVID-19 pandemisi sonrasında daha da popülerleşen bu seyahat biçimi bir taraftan katılımcılarına eşsiz deneyimler sunarken diğer taraftan sürdürülebilirliği de teşvik etmektedir (Shijin vd., 2024). Karavan turizmi, bireylere seyahat sırasında esneklik sunarak katı zaman planlarına bağlı kalma zorunluluğundan kurtarır. Yaşanan bu bağımsız deneyim karavan turizmi katılımcılarına, bir yerden başka bir yere seyahat etmek ve dünyayı keşfetmekle eşdeğer bir özgürlük alanı sağlamaktadır (Kenar, 2023).

Motosiklet Turizmi

Motosikletler veya motorlu bisikletler esasen bir içten yanmalı motor tarafından hareket ettirilen iki tekerlekli araçlardır (Cadavid ve Salazar-Serna, 2021). Motosiklet kullanıcılarının en önemli ortak özelliği kendi araçlarıyla seyahat etmenin getirdiği bağımsızlık ve özgürlükten hoşlanmalarındır (Shih, 2006). Motosiklet turizmi de bireylerin kendi araçlarının kullanarak gerçekleştirdikleri turistik seyahatleri kapsamaktadır (Walker, 2011).

Motosiklet turizmi, sürüş turizminin bir parçası olarak ele alınmakta ve hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin destinasyonlarının gelişimi için önemli bir potansiyel sunmaktadır (Sykes ve Kelly, 2016). Turizm literatüründe motosiklet turizmine nadiren yer verilmesine rağmen, bu alanın önemli bir ekonomik değere sahip olduğu ve genişleyen bir pazar sunduğu söylenebilir (Cater, 2017; Hardy, 2006). Bu turizm türünde seyahatler, hem kendi turunu düzenleyen bireyler veya gruplar tarafından hem de çeşitli dernekler, kulüpler veya profesyonel işletmeler aracılığıyla organize edilebilmektedir. Motosiklet turizminde bir destinasyona ulaşmak için kullanılan ulaşım aracı ve süreç, turistler için önemli bir deneyim sunduğu için, seçilen rotanın da en az varış noktası kadar önemli olduğu söylenebilir (Shih, 2006). Çoğu yazar motosiklet turistlerinin rekreasyonel olarak bu aktiviteye yönelmelerinin altında temel olarak macera ve doyum arayışı gibi yönlerinden zevk almalarıyla motive olduklarını ifade etmiştir (Walker 2011; Sykes ve Kelly, 2016; Frash Jr. ve Blose, 2019.).

Motosiklet turizmi, katılımcılarının tatilleri esnasında gerçekleştirdikleri seyahatleri, konaklamalı turları, özel etkinlikleri, motosiklet festivallerini ve belirli bir gruba özel olarak tasarlanmış motosiklet turlarını içermektedir. Benzer şekilde motor sporları müzelerine yapılan grup ziyaretleri motosiklet turizmi kapsamında yapılan etkinlikler arasında gösterilebilir (Walker, 2011; Scherhag, 2024). Buna ek olarak, BMW, Harley-Davidson, Honda vb. gibi belirli motosiklet markalarının kullanıcılarına özel planlanan buluşmaları/turları da yine motosiklet turizmi kapsamında değerlendirilmektedir (Scherhag, 2024).

Otomobil Turizmi

20. yüzyılın başlarında Model T Ford'un tanıtılması, kara ulaşımında devrim niteliğinde değişikliklere neden olmuş ve seyahat edenlere, yolculuklarının hızını, güzergahını ve varış noktasını belirleme konusunda önemli bir özgürlük sağlamıştır (Clymont ve Prideaux, 2016). Devamında II. Dünya Savaşı sonrasındaki ekonomik büyüme ve teknolojik gelişmeye

paralel bireysel araç sahipliğindeki yükseliş boş zaman aktivitelerinde ve seyahat davranışında bireysel araçların kullanımını hızla artırmıştır.

Otomobiller, bireylerin seyahat planlarını yaparken daha özgür olmasına ve demiryolu hattı ya da kruvaziyer limanı dışındaki yerleri de keşfetmesine olanak sağladığı için kullanım sıklığını daha da artan bir turistik ulaşım aracı olarak karşımıza çıkmaktadır (Timothy, 2011a; Prideaux, 2020). Günümüzde otomobil turizmi olarak tanımlanan bu turizm şekli bireylerin kendi sahip oldukları veya kiralık araçları karayolları kullanarak yaptıkları seyahatleri kapsamaktadır. Timothy (2011b) ABD’de yaygın ve kapsamlı bir toplu taşıma ağı bulunmamasının ve birçok kırsal alana otobüs, tren veya uçakla ulaşılabilir durumda olmasının otomobil turizmini artırdığını ifade etmektedir. Bu genel toplu taşıma eksikliği, Amerikalıların bireysellik ve bağımsızlık gibi ulusal özellikleriyle birleşerek insanların yalnızca kendilerine ve araçlarına güvenerek, istedikleri yere, istedikleri zaman gitmelerini sağlayan bir bağımsız düşünce koşulunu yaratmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler içinse Hattingh (2022), özel aracın bir tüketim nesnesi olarak kullanımının yükselen orta sınıfların yeni zenginliğini yansıtarak, daha önce erişemedikleri turizm hizmetlerinden daha fazla yararlanmak için kullanıldığını ifade etmiştir. Otomobil turizmi sadece sahiplik çerçevesinde değil kiralama yöntemiyle de gerçekleşmektedir. Örneğin Yeni Zelanda’da faaliyet gösteren en büyük araç kiralama şirketleri sahip oldukları pazar payının %85’inin uluslararası turistlere hizmet verdiğini belirtmektedir. Özellikle Kuzey Amerika, Avustralya ve Avrupa’dan gelen çoğu ziyaretçinin organize otobüs turlarından daha çok araba kiralamayı tercih ettiği ortaya çıkarılmıştır (Hattingh, 2022). Dolayısıyla otomobil turizminin bireysel ve özgün tatili beraberinde getirdiği söylenebilir.

Arazi Aracı Turizmi

Sürüş turizmiyle ilgili konular ele alındığında, araç ile seyahat deneyimini ayırmak genellikle zordur ve bu özellikle arazi araç sahipleri içinde geçerlidir. Ancak bu noktada arazi araçları sürüş turizminin önemli bir parçası olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle arazi araçları destinasyonlara ulaşmak ve istenilen etkinlikleri yapmak için önemli bir bileşen olarak karşımıza çıkmaktadır (Hattingh, 2022). Taylor ve Prideaux (2008), arazi araç kullanıcılarının tipolojilerine yönelik yaptığı çalışmada iki önemli husus belirlemiştir. Bunlar; a) Arazi araçlarını kullanan turistler ya araçları erişemeyecekleri yerlere ulaşmak için kullanır ya da b) arazi araçlarının depolama ve güç kapasitesinden faydalanarak (balık tutma, doğa yürüyüşü yapma veya kamp yapma gibi) faaliyetlerde bulunurlar.

Prideaux ve Coghlan (2011) Avustralya çöllerinde mesafe, izolasyon, zayıf altyapı, düşük sermaye temelli, düşük nüfus yoğunluğu ve bölgedeki en çekici turizm kaynaklarını ayıran büyük mesafeler, çöl topluluklarında turizme katılmayı isteyenlerin karşılaştığı başlıca sorunlar olduğunu ifade etmektedir. Birçok çöl topluluğu için, fiziksel mesafeden ziyade erişim, turizmin gelişim potansiyelini değerlendirirken en büyük engelleyici faktör görülmektedir. Bu durum, sadece arazi araçlarıyla seyahat eden turistlerin, çöllerdeki seyahatle ilgili fiziksel zorlukları aşabilmesini ve arazi araçlarının çöl gibi zorlu şartlara sahip alanlarla turizmin bir araya gelmesine olanak sağlamaktadır.

Sürüş Turizminin Ağ (Network) Özelliği

Sürüş turizminde ağ özelliği, araçlarıyla seyahat eden turistlerin kullandığı güzergahları, bu güzergâhları oluşturma süreçlerini, duraklama noktalarını ve ziyaret ettikleri destinasyonların birbirleriyle olan ilişkilerini ifade etmektedir. Sürüş turizmi genelde birden fazla destinasyonu içeren, serbestçe planlanabilen ve kişiselleştirilebilen bir turizm biçimi olduğundan, bu rotalar ve destinasyonlar arasındaki etkileşimler, turistlerin karar süreçleri ve turizm işletmeleri bir ağ yapısı içinde incelenmektedir (Shih, 2006). Sürüş turizminin ağ yapısı üç ana başlık altında ele alınabilir. Bunlar;

Güzergâh ve Destinasyonlar Arasındaki Ağlar: Sürüş turizminde kendi araçlarıyla seyahat eden turistler kendi kişisel güzergahlarını oluştururlar bu da sürüş turizminin temel özelliklerinden birini ortaya çıkarmaktadır; çoklu destinasyon. Çoklu destinasyon veya diğer bir ifadeyle ağ özelliği sürüş turizmi katılımcılarının gerek araçlarının yapısı nedeniyle (örn. Motosikletlerde fiziksel konforun ve bir depo yakıtla ulaşılabilir mesafenin sınırlı olması gibi) gerek turistlerin kendi araçlarıyla çıktıkları gezilerini temalı güzergahlar haline getirmeleri nedeniyle bu turizm çeşidinde kitle turizminden farklı olarak birden fazla destinasyon ziyaret edilmektedir (Shih, 2006). Bu nedenle bir güzergâh üzerinde veya çevresinde yer alan her nokta potansiyel bir destinasyon olma olasılığına sahiptir. Özellikle tarihi, kültürel veya doğal cazibe merkezlerine dayalı rotalar, sürüş turizminin gelişmesinde önemli bir rol oynar. Bu rotalar, belirli destinasyonlar arasındaki bağlantıları güçlendirir ve her bir destinasyon, daha büyük bir turizm ağına dahil olur.

Sosyal Ağlar ve Dijital Platformlar: Sürüş turizmi; dijital ağlar, fiziksel ve çevrimiçi topluluklar aracılığıyla güçlü bir şekilde desteklenmektedir. Karavan, arazi araçları, otomobil ve motosiklet sürücülerinin seyahat ederken deneyimlerini paylaştığı sosyal medya grupları, bloglar, forumlar ve uygulamalar, sürüş turizminin büyümesinde önemli rol oynar (Gronau,

ve Große, 2022). Bu dijital platformlar, sürücülerin belirli rotalar, konaklama yerleri, güvenlik bilgileri ve yerel etkinlikler hakkında bilgi alışverişi yapmalarını sağlamaktadır. Örneğin motosiklet turizminde hafta sonu gezilerinde ziyaret edilen yerel toplanma alanları oldukça önemlidir. Bu buluşmalara katılan ziyaretçiler belirli bir komünün bir parçasıdır ve birbirlerini tanımaktadırlar. Ayrıca toplantılarda ve denk gelişlerde benzin ya da elektrik gibi kullandıkları yakıtlardan, çeşitli motosiklet rotalarından ve diğer seyahatlerinden bahsederek fikir alışverişi gerçekleştirirler (Scherhag, 2024). Benzer şekilde özellikle motosiklet turizminde bir model oluşturulurken, çeşitli motosiklet kategorilerinden kullanıcılar dikkate alınmalıdır; kullanıcıların ilgili kategoride (örneğin Turing, Super Sport, Cruiser) motosiklet kullanımları altında farklı nedenler yatabilir. Bir kategorinin üyeliği, kullanılan motosiklete bağlı olarak geçici olabilir. Kullanıcıların seçtikleri markalar ve modeller onların katıldıkları etkinlikleri ve sürüş rotalarını da etkilemektedir (Scherhag, 2024).

Yerel İşletmeler ve Ekonomik Unsurlarla Kurulan Ağlar: Sürüş turizmini kitle turizminden ayıran en önemli unsurların başında yerel ekonomilerle kurulan sıkı bağlantılar yer almaktadır. Turistler seyahat ettikleri güzergâh boyunca, yerel oteller, restoranlar, benzin istasyonları ve diğer hizmet sağlayıcıları ile bir ağ oluşturulur. Bu ağlar oluşturulurken düzenlenen etkinlikler önemli bir yer tutmaktadır. Her yıl Man adasında düzenlenen “Isle of man TT” adlı motor yarışı dünyanın en prestijli ve tehlikeli motor yarışı olarak kabul edilmektedir. Normal şartlarda sıradan ve turistik ziyaretler için pek tercih edilmeyen bu ada, düzenlenen etkinlik sayesinde uluslararası tanınırlık elde etmiştir. Adaya gelen motosikletçiler, motosiklet takvimindeki en seçkin etkinliklerden biri olarak gördükleri bu etkinliğe, hac ziyareti olarak nitelendirilebilecek bir yolculuk yaparak dünyanın dört bir yanından gelmektedirler (Vaukins, 2014). Yerel işletmeler, organizatörler ve araç topluluklarının iş birliğiyle düzenlenen etkinlikler bir taraftan uzun gezilerde sürüş turizmi katılımcılarının güvenli seyahatine olanak verirken diğer taraftan da yerel işletmelerin, sürüş turizminin ekonomik katkılarından doğrudan faydalanmasına olanak vermektedir (Walker, 2011).

Sürüş Turizmi ve Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik günümüzde sıkça tartışılan ve farklı alanlarla ilişkileri olan bir kavramdır. Bunun sebebi kavramın sadece ekolojik açıdan doğru bir tutum ve strateji olması değil, aynı zamanda ekonomik açıdan uygulanabilir ve sosyal açıdan eşitlikçi olmasıdır. Öte yandan, sürdürülebilirlik diğer alanlarla bütünleşik biçimde ele alınmaktadır. Çünkü sürdürülebilirlik çeşitli alan ve farklı disiplinlerle ilişkili, birbiriyle bağıntılı değişkenlerden

oluşan bütüncül bir yaklaşımdır. Örneğin kültür, ticaret, coğrafya ve turizm sürdürülebilirliğin çalışıldığı alanlardan bazılarıdır (Malheiro vd., 2020). Bu yönüyle turizm de kapsamı, katılımcıları, potansiyel ve mevcut etkileri bakımından sürdürülebilirlik anlayışının sıkça tartışıldığı alanlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Turizm, sadece önemli bir gelir kaynağı olmak dışında, ekonomik faaliyet ve istihdam yaratma, gelir dağılımını dengeleme ve yoksulluk azaltma gibi etkileriyle sosyal gelişmeyi teşvik etmektedir. Turizmin kullandığı tüm yapay ya da doğal kaynakların, gelenek ve göreneklerin tükenmemesi, sonraki kuşaklara aktarılabilmesi ve önemli niteliklerinin korunması gibi endişeler sürdürülebilir turizm yaklaşımının oluşmasını sağlamıştır (Wagner, 1995).

Sürdürülebilir turizm, ekonomik sürdürülebilirlik, ekolojik sürdürülebilirlik ve sosyo-kültürel sürdürülebilirlik olmak üzere üç temel boyuttan oluşmaktadır. Ekonomik sürdürülebilirlik kaynakların tükenmeden gelecek kuşaklara aktarılmasını ve kalkınma planlarının ekonomik verimliliği teşvik etmesini amaçlamaktadır. Ekolojik boyutta ise ekolojik süreçlerin, biyo-çeşitliliğin ve biyolojik kaynakların korunumuyla ilişkili kalkınma ön plandadır. Son olarak sosyo-kültürel boyut ise toplumun yaşam dinamiklerini, gelenek-göreneklerini, ritüelleri, kültürel değerleri ve kimlik özelliklerinin devamlılığını ifade etmektedir (Wagner,1995). Dolayısıyla, sürdürülebilirlik anlayışının turizmde içselleştirilmesi ve uygulanması, kaynakların ve çevrenin verimli ve temiz kullanılmasını teşvik ederek sosyal, kültürel ve çevresel sorunların da çözülmesinde beraberinde getirmektedir (Seldjan Timur, 2009).

Sürdürülebilirlik boyutları arasında denge kurulması oldukça önemlidir. Örneğin Timur ve Getz (2009) turizm endüstrisinin devamlılığında itici güç olarak görülen ekonomik hareketliliğin turizm gelişiminde hâkim bakış açısı olarak görülmesi endişesini dile getirmekte ve bunun sonucunda doğal, biyolojik ve kültürel çevrenin korunumunu kapsayan diğer sürdürülebilirlik boyutlarının ihmal edilebileceğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla sürdürülebilir turizm düşüncesinin uygulanabilir olması için turizm endüstrisinin; hükümet ve ilgili sosyal toplulukları yani farklı ilgi alanları, hedefleri, değerleri ve bakış açıları olan sosyal grupları ve bireyleri, turizmin geliştirilmesi ve planlanması gibi süreçlere dahil etmeleri gerekmektedir (McIntyre, 1993; Long, 1997).

Sürüş turizmi, destinasyonlara yeni bir çekicilik unsuru kazandırarak yerel ekonomi üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır. Özellikle kırsal bölgelerde yeni iş fırsatları oluşturarak yerel girişimlerin çeşitlenmesini ve destinasyonda hâkim duruma gelmesine katkı sağlamaktadır. Bu yönüyle turizm faaliyetleri uzun vadede ekonomik büyümeye yol açarken, ekonomik

kalkınma da turizmi destekleyerek karşılıklı bir etkileşim yaratmaktadır. Sürüş turizmi katılımcılarının profili, davranış kalıpları ve bu turizm türünün yapısı nedeniyle ağırlıklı olarak yerel ve küçük işletmeler tercih edilmektedir. Bu durum yerel ekonomik kalkınmayı ve özellikle kırsal alanlarda ekonomik sürdürülebilirliğe doğrudan katkı sağlamaktadır (Cruz vd., 2022).

Sürdürülebilirliğin en önemli unsurlarından biri olan ekoloji sürüş turizminde araştırmacılar tarafından sıkça ele alınan konulardan birisidir. Sürüş turizminde ekolojik sürdürülebilirliğin sağlanması için doğal kaynakların uygun bir şekilde kullanılması ve destinasyonlardaki faaliyetlerin doğal süreçlerin dikkatlice izlenmesi ve iyileştirilmesi temelinde olması savunulmaktadır. Sürüş turizmi destinasyonları ve rotaları için birçok yazar, doğal kaynakları korumak ve yeni yatırımların hem biyolojik çeşitliliği korumasını hem de yerel topluluk için olumlu ekonomik etkiler sağlamasını garanti altına almak amacıyla çevresel sorunların dengelenmesinin önemini vurgulamaktadır (Cruz vd., 2022; Sykes ve Kelly, 2016; Abutalibov ve Türkay, 2021). Bu yönüyle sürüş turizminin yapısı ve katılımcıların profili, çevresel hassasiyeti ve doğal kaynaklarının etkin kullanılmasını beraberinde getirmektedir.

Sürdürülebilirliğin ve sürdürülebilir turizmin bir diğer önemli boyutu da sosyo-kültürel sürdürülebilirliktir. Bu olgu sürüş turizmi kapsamında ele alındığında bir bölgede sürüş turizminin gelişimi, sağladığı ekonomik faydalar nedeniyle ev sahibi toplulukların yaşam kalitesini artırabileceğini gibi kamu kurumları ve rota yöneticilerinin sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda stratejiler oluşturduklarında, sürüş turizminin topluluk katılımı yaratabileceğini ve onların desteğini kazanabileceği görülmektedir (Cruz vd., 2022). Kitlesele turizmin aksine düşük yoğunluklu yapıya sahip olan sürüş turizmi, toplumsal dokuyu ve kültürü baskılamamakta kültürel aktarım süreci de buna paralel yerel topluluklardan ziyaretçiler yönüne olmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bireysel araç sahipliğinin artmasıyla hızlanan sürüş turizmi kitlesele turizmin günümüz turistlerine sunamadığı özgünlük, bağımsızlık, gelişigüzelik gibi pek çok duyguyu yaşatmaktadır. Bu durum sürüş turizmi katılımcılarının otomobil, arazi araçları, motosiklet ve karavan gibi alt dallarının tamamında bulunan “kullanılan araca düşkünlük” olgusuyla birleştiğinde sürüş turizminin popülerliği gündend güne yükselişe geçmektedir.

Sürüş turizmi kendine has özellikleriyle kitlesele turizmin mevcut yapısıyla karşılayamayacağı özgürlük ve bireysellik, doğa ve macerayla bütünleşme,

yoğun yerel ve kültürel etkileşim, çevresel farkındalığın tatil süreçlerinin tamamına yansıtılması ve doğrudan yerel ekonomilere sağladığı katkılar ile yeni turist olarak tanımlanan bireylerin karşısına önemli bir alternatif olarak çıkmaktadır. Bununla birlikte sürüş turizminin ağ özelliği bireyleri ve küçük grupları bir araya getirmekte ve onların seyahat öncesi, seyahat sırasında ve seyahat sonrasında kullanılan araçlar çerçevesinde sosyalleştirme özelliğini de barındırmaktadır. Ağ özelliğinin bir diğer önemli sonucu da destinasyonlardaki yerel işletmeleri kapsamaktadır. Bu durum kitle turizminde sıkça eleştiri konusu olan yerel işletmelerin öncelenmesi ve turizmden sağlanan doğrudan ekonomik katkıların yerellere ulaşmasını kolaylaştırmaktadır.

Sürüş turizmi katılımcılarının ve kapsamının büyüklüğü düşünüldüğünde gününüz turizm alan yazının da oldukça sınırlı yer bulabilmiştir. Mevcut çalışmada elde edilen ve yukarıda özetlenen noktalar çerçevesinde gelecekte yapılacak araştırmaları yönlendirecek önerilerin geliştirilmesi mümkündür. Bunlar;

- Sürüş turizmi katılımcılarının motivasyonlarının incelenmesi,
- Karar alma süreçlerinde dijital ve sosyal ağların etkisi,
- Destinasyon ve güzergâh belirleme süreçlerinin ortaya çıkarılması olarak sıralanabilir.

Kaynakça

- Abutalibov, N. & Türkay, O. (2021). Motosikletle seyahat eden turistler için kritik motivasyon unsurlarının önem düzeyleri, *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(46), 1169-1184.
- Achmad Habibie, M. H. (2021). Sustainability Evaluation of Internal Combustion Engine Motorcycle to Electric Motorcycle Conversion. *Transdisciplinary Research and Education*, 469-476.
- Airstream (2024). The History of Caravan Tourism in Turkey. <https://www.airstream-turkiye.com/en/the-history-of-caravan-tourism-in-turkey/> adresinde 14.09.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Cadavid, L. & Salazar-Serna, K. (2021). "Mapping the Research Landscape for the Motorcycle Market Policies: Sustainability as a Trend—A Systematic Literature Review" *Sustainability* 13(19), 10813.
- Campra (2021). Strategy for Sustainable Motorcaravan Tourism in the UK. https://campra.org.uk/wp-content/uploads/business_hub/Motorcaravan%20Strategy%20Document%202021.pdf adresinde 08.09.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Carson, D. & Schmallegger, D. (2011). Drive tourism: a view from the road. In: Prideaux B and Carson D (eds) *Drive Tourism: Trends and Emerging Markets* (358–368). Oxon: Routledge.
- Cater, C. I. (2017). Tourism on Two Wheels: Patterns of Motorcycle Leisure in Wales. *Tourism Management*, 61, 180-189.
- Clymont, H. M. & Prideaux, B. (2016). Drive Tourist: Who are they, what do they do and how do we attract them? *ASEAN Journal on Hospitality and Tourism*, 6(2), 115-129.
- Cruz, S. P., Almeida, C. R D., Pintassilgo, P. & Raimundo, R. (2022). "Sustainable Drive Tourism Routes: A Systematic Literature Review" *Social Sciences* 11(11), 510.
- Erdoğan, N. (2003). "Kitle Turizmi, Alternatif Turizm ve Ekoturizmde Sürdürülebilirlik Üzerine Bir Değerlendirme". *Türkiye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı*, 3-4 Mayıs 2003, Çankırı.
- Frash Jr, R. E. & Blose, J. E. (2019). Serious leisure as a predictor of travel intentions and flow in motorcycle tourism. *Tourism Recreation Research*, 44(4), 516-531.
- Gronau, W. & Große H. J. (2022). Motorcycle Tourism: The long ride towards an academic field of research – a literature review. *Zeitschrift für Tourismuswissenschaft*, 14(3), 248-262.
- Hacıoğlu, N. V. (2008). *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Hardy, A. (2006). Drive Tourism: A Methodological Discussion with a View to Further Understanding the Drive Tourism Market in British Columbia, Canada. Community Development Institute, UNBC, CANADA.
- Hattingh, L. (2022). Going Out-There: A Literature Review on Drive Tourism Within the South African Context. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 11(SE1):595-616.
- Heerden, N. V. (2011). Self-drive Tourism in South Africa with Specific Emphasis on Caravanning. In Prideaux B, Carson D, (eds.) Drive tourism: Trends and Emerging Markets, (pp.85-97). New York: Routledge.
- Kenar, G. (2023). Karavan Turistlerinin Motivasyonuna Etki Eden Unsurların Belirlenmesi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 445-466.
- Kozak, M. A. & Bahçe, A. S. (2012). Özel İlgi Turizmi, Gözden Geçirilmiş 2.Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Long, P. (1997). *Researching tourism partnership organizations: from practice to theory to methodology*. In *Quality of Management in Urban Tourism*. Chichester: Wiley.
- Malheiro, A., Sousa, B. B., Liderato, D. & Liberato, P. (2020). Sustainability In Tourism And Hospitality: Trends And Challenges., *Education Excellence and Innovation Management: A 2025 Vision to Sustain Economic Development During Global Challenges* (ss 15545-15555), 35th IBIMA konferansı 1-2 Nisan 2020, Sevilla, İspanya.
- McBee, R. D. (2006). Born to be wild: a post-world war II history of motorcyclists in the United States. *International Journal of Motorcycle Studies* 2(2). http://ijms.nova.edu/July2006/IJMS_Syllabus.McBee.html adresinden 08.082024 tarihin de erişilmiştir.
- McIntyre, G. (1993). *Sustainable tourism development: guide for local planners*. Madrid: World Tourism Organization (WTO).
- Meng, F. & Hudson, S. (2012). “Drive Tourism in Rural Destination Development: Dual Perspectives from Industry Stakeholders and Potential Visitors”, 2012 TTRA International Conference.
- Olsen, M. (2002). Keeping track of the self drive market. In D. Carson, I. Waller, & N. Scott (Eds.), Drive tourism: Up the wall and around the bend (pp. 11–24). Melbourne: Common Ground Publishing.
- Prideaux, B. (2020). Drive and Car Tourism: A Perspective Article. *Tourism Review* 75(1), 109–12.
- Prideaux, B. & Carson. D. (2011). The structure and role of drive tourism. In: Prideaux B and Carson D (eds) Drive Tourism: Trends and Emerging Markets (3-13). Oxon: Routledge,
- Prideaux, B. & Coghlan, A. (2011). Driving the desert Profiling four-wheel-drive visitors. In B. Prideaux, & D. Carson (Eds.), Drive Tourism: Trends and Emerging Markets (pp. 399-419). Oxon: Routledge.

- Ramoa, C. E. A., Pires, P. S. & Añaña, E. S. (2021). Motorcycle Tourism and Nature: an analysis of motorcyclists' motivations to travel, *Leisure Studies*, 40 (3), 407-423.
- Scherhag, K. (2024). Motorcycle tourism—differentiation and classification. *Transportation Research Procedia*, 80,145-153.
- Scott, N. (2002). Product market perspective of self-drive tourism. In D. Carson, I. Waller, & N. Scott (Eds.), *Drive tourism: Up the wall and around the bend* (pp. 81–90). Melbourne: Common Ground Publishing.
- Shih, H.Y. (2006). Network characteristics of drive tourism destinations: an application of network analysis in tourism. *Tourism Management*, 27, 1029–1039.
- Shijin, S., George, D. P., Anitha, S. & Prakash, P. (2024). Caravan Tourism and its Linkage to Sustainable Tourism in Kerala. <https://ssrn.com/abstract=4848412> adresinden 12.09.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Sykes, D.M. & Kelly, K.G. (2016). Motorcycle drive tourism leading to rural tourism opportunities. *Tourism Economics*, 22(3), 543-557.
- Taylor, A., & Prideaux, B. (2008). Profiling Four-wheel Drive Tourism Markets for Desert Australia. *Journal of Vacation Marketing*, 14(1), 71-86.
- Timothy, D. (2011a) Highways and byways: car-based tourism in the U.S. In: Prideaux B and Carson D (eds) *Drive Tourism: Trends and Emerging Markets* (pp 172-193). Oxon: Routledge.
- Timothy, D. (2011b). Highways and byways: Car-based tourism in the U.S. In B. Prideaux, & D. Carson (Eds.), *Drive Tourism: Trends and Emerging Markets* (pp. 172-193). Oxon: Routledge.
- Timur, S. & Getz, D. (2009). Sustainable tourism development: how do destination stakeholders perceive sustainable urban tourism? *Sustainable Development*, 17(4), 220-232.
- Uçkun, G. & Türkay, O. (2003). “Alternatif turizm Türlerinin Sürdürülebilirliği”, Türkiye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı, Ankara Üniversitesi, Çankırı Meslek Yüksek Okulu, 3-4 Mayıs 2003, Çankırı.
- Vanhove, N. (2002). “Tourism policy — between competitiveness and sustainability: The case of Bruges”, *Tourism Review*, 57(3), 34-40.
- Vaukins, S. (2014). *The Isle of Man TT Races: Motorcycling, Society and Identity*. Newcastle upon Tyne, UK: Cambridge Scholars Publishing.
- Wagner, L. M. (1995). *The Sustainable Development Imperative and The Travel and Tourism Industry*. UN Vision Project on Global Public Policy Networks.

- Walker, L. (2011) Tourism and leisure motorcycle riding. In: Prideaux B and Carson D (eds) *Drive Tourism: Trends and Emerging Markets* (pp. 146-158). Oxon: Routledge.
- Weaver, D. B. (1999). Magnitude of Ecotourism in Costa Rica. *Annals of Tourism Research*. 26(4), 792-816.